

ȘTEFAN CEL MARE ȘI NEAMUL RAHMANINOVILOR (140 ani de la nașterea marelui compozitor)

Dr. hab. Aurelian DĂNILĂ
Academician coordonator
al Secției Științe umanistice și arte a AȘM

ȘTEFAN CEL MARE AND THE LINEAGE OF RACHMANINOV

Summary: The less known thing that Ștefan cel Mare is a grandfather of one of the greatest musicians of the XX century – Sergey Rachmaninov. We learn from „Historical data on the origin of the nobles Rachmaninov” published in Kiev in 1895 of the occupation of many generations of the Rachmaninov, who worked especially in the fields of Military Science, Literature and Music.

Keywords: Ștefan cel Mare, Rahmaninov, son, nephew, grandson, music, soldiers, concert, pianist, complot, Ecaterina.

Rezumat: Unul din momentele puțin cunoscute se referă la faptul că Ștefan cel Mare ar fi bunelul unuia din muzicienii iluștri ai secolului XX – Serghei Rahmaninov. Acest lucru îl aflăm din „Datele istorice cu privire la originea nobililor Rahmaninov”, publicate la Kiev în anul 1895, cu privire la preocupările multor generații Rahmaninov, care au activat, în particular, în sfera științei militare, literaturii și muzicii.

Cuvinte-cheie: Ștefan cel Mare, Rahmaninov, fiu, nepot, strănepot, muzică, militari, concert, pianist, complot, Ecaterina.

În a doua jumătate a secolului al XV-lea, la cârma Moldovei veni unul dintre cei mai viguroși bărbați ai neamului, ca timp de aproape cincizeci de ani să făurească o țară puternică și frumoasă, al cărui popor a știut să-l prețuiască de-a lungul secolelor, dându-i și astăzi cinstea cuvenită – Ștefan cel Mare și Sfânt. Sub aspect istoric, este cea mai glorioasă personalitate a neamului, care a creat și păstrat un stat ce s-a impus cu o autoritate binemeritată în această parte a Europei.

La noi, din câte știm, nu s-au făcut suficiente cercetări fundamentale despre marele voievod (din ceea ce am reușit să cunoaștem, am găsit multe lucruri inexacte, controversate) – pare-se că nici vremurile de odinioară nu erau din cale-afară de încurajatoare pentru asemenea investigații. A venit

însă timpul să aflăm mai multe despre figurile proeminente ale acestui plai, pentru ca urmașii urmașilor noștri, cunoscând adevărul adevărat, să se poată mândru cu marii înaintași.

Am dori să ne referim, în cele ce urmează, la un lucru mai puțin cunoscut (sau chiar total necunoscut) majorității cititorilor. Ștefan cel Mare este bunelul (cu mulți, mulți de „stră” înainte) a unuia dintre cei mai mari muzicieni ai secolului XX – Serghei Rahmaninov. Pentru confirmare este necesar să ne amintim, mai întâi, de familia și unele episoade din viața personală a domnitorului.

Se știe că, fiind căsătorit de trei ori, Ștefan cel Mare a avut copii cu fiecare soție, dar, în paralel, și odrasle nelegitime. Prima nevestă, Evdochia, fiica cneazului de Kiev Simion Olelkovici, îl naște în 1464 pe Alexandru, iar în 1466 – pe Elena, care va deveni cneaghină a Moscovei. Cea de a doua soție, Maria de Mangop, naște trei copii: Bogdan, Iliș și Petru. Primii doi aveau să moară la o vârstă fragedă (despre Petru se mai spune că ar fi fost nelegitim). În 1478 domnitorul Moldovei se căsătorește pentru a treia oară. Soție îi devine Maria Voichița, fiica lui Radu cel Frumos, voievodul Munteniei. În 1481 se naște Bogdan-Vlad care moștenește, în 1504, scaunul domnesc și devine cunoscut sub numele de Bogdan cel Orb. Bogdan-Vlad a avut o soră, Maria.

Câțiva copii nelegitimi a avut cu marele voievod o oarecare Marusea. Din alte legături sentimentale se mai cunosc Petru Rareș (devenit ulterior domnitor), două fete măritate cu nobili din Polonia și un fiu, Ion.

Anume acest Ion, în 1490 (se mai presupune și 1491), vine cu doi feciori ai săi, Vasile și Ion, la Moscova, la sora lui Elena, care era căsătorită deja de câțiva ani cu Ivan cel Tânăr, fiul țarului Ivan Vasiliievici. Trista istorie a Elenei se cunoaște, amintim doar că după moartea prematură a soțului ei, Ivan cel Tânăr, Dimitrie, fiul Elenei și nepotul lui Ivan al III-lea și al lui Ștefan cel Mare, devine moștenitor al tronului. Însă după a doua căsătorie a lui Ivan Vasiliievici cu grecoaica Sofia Paleologu și nașterea feciorului Vasilii, dar și în urma intrigilor de la curte, Elena va muri în închisoare în 1502, iar peste șapte ani, în vârsta de 25 de ani, se va despărți de cei vii și fiul ei, Dimitrie (există o versiune cum că ar fi fost otrăvit de grecoaică).

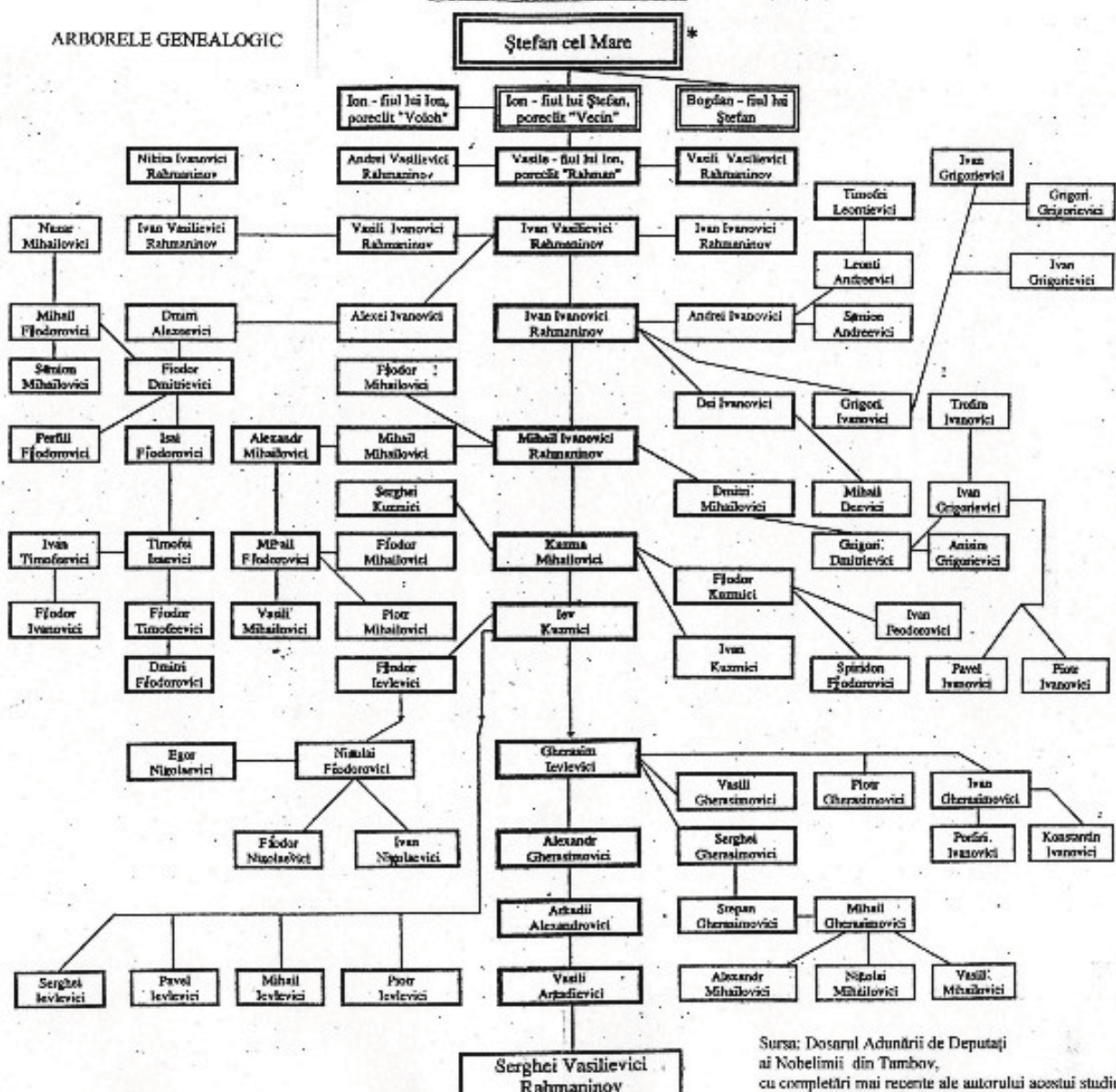
... Ion sosi în Rusia fără permisiunea Mare-lui cneaz. Exista însă o lege a lui Ivan al III-lea, potrivit căreia un străin poate veni la Moscova numai după ce devine posesorul unui document special. Supărarea lui Ivan Vasiliievici a fost mare, drept urmare fiind trimiteră lui Ion în orașul Uglici,

unde locuia fratele suveranului, Andrei Vasilievici. Aici, în Uglici, oaspetele moldovean, devenit în scurt timp Ivan cu porecla „Vecin”, s-a stabilit cu cei doi feciori ai săi. (După o versiune, porecla de „Vecin” provine dintr-o discuție pe care a purtat-o domnitorul Moldovei cu feciorii săi în timpul împărțirii unei moșii. Când Ion întrebase cam pe unde sunt pământurile repartizate lui, Ștefan cel Mare ar fi spus că el, Ion, va fi vecin cu Bogdan. De atunci Ion purta porecla de „Vecin”. Cu ea a și venit în Rusia).

Andrei Vasilievici l-a primit mai mult sau mai puțin binevoitor, oferindu-i câteva sate, moșii, care ulterior au fost înscrise ca proprietate a Rahmaninovilor. Feciorii lui Ivan Vecin erau poreclii în Uglici „Voloh” (Ion în Rusia devenise, ca și tatăl

său, Ivan) și „Rahman” (Vasile). Porecla „Voloh” (Valahu) venea de la Valahia, iar care ar fi originea poreclei „Rahman” e greu de spus. Am putea fi de acord cu presupunerea unuia dintre reprezentanții familiei Rahmaninov, care afirmă că „rahman” sau „rahmanin”, după dicționarul lui Dal, ar însemna în unele regiuni ale Rusiei – „vesel”, „vorbăreț”, în alte localități – „bun la inimă”, „slab de caracter”. Nu este exclus că porecla lui Vasile provine de la o trăsătură a caracterului său. Cert însă este că acest Vasile Rahman, nepotul direct al domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare, pornește arborele genealogic al Rahmaninovilor. În registrul genealogic al timpului se menționează, printre altele, că până în 1751 pe stema de familie a Rahmaninovilor era zugrăvit un cap de taur – stema statului moldav.

Neamul Rahmaninovilor

Odată cu venirea lui Vasiliu al III-lea, feciorul lui Ivan Vasilievici și Sofiei Paleologu, la cârma statului, situația Rahmaninovilor se complicase, deoarece Marele Cneaz în mod intenționat îi ținea pe aceștia din urmă mai departe de Moscova și sub o supraveghere specială, ca să nu apară prin preajma curții rude de-ale fostei țarevne Elena și ale fiului ei, Dimitrie.

După moartea lui Vasiliu al III-lea, în statul rus începe o perioadă de incertitudine provocată de diverse intrigi, de venirea la conducere a Elenei Glinskaia, apoi a lui Ivan Groznâi. Anii treceau și, îndepărtați de centru, Rahmaninovii se transformau din familie de neam domnesc în intelectuali provinciali obișnuiți. Mai târziu însă, judecând după mărturiile unuia din Rahmaninovi, Perfilii, dar și în urma studierii „Datelor istorice despre obârșia nobililor Rahmaninov”, lucrare publicată în 1895 la Kiev, aflăm că de-a lungul deceniilor și secolelor Rahmaninovii și-au spus cuvântul mai ales în domeniul militar.

Carierea militară a început chiar de la Vasile, poreclit „rahman”, au urmat Andrei și Ivan, cel din urmă făcându-și slujba cu mult succes în Kiev. Pe parcursul anilor, numeroși Rahmaninovi, discipoli ai celor amintiți, și-au făcut serviciul militar în calitate de ofițeri superiori, alții trecând în retragere și devenind apoi chiar voievozi. Prin diferite isprăvi s-au evidențiat coloneii Dei Ivanovici, Nazar Mihailovici, Fiodor Timofeevici, Anisim Grigorievici și alți reprezentanți ai familiei Rahmaninov. Primind moșii drept răsplată „pentru serviciul sânguincios”, dar și „pentru devotamentul pentru țară și Patrie”, Rahmaninovii puteau fi întâlniți pe la mijlocul secolului XVIII în Reazan, Voronej, Kursk, Tambov și în alte regiuni ale Rusiei.

E de menționat faptul ca frații Fiodor și Gherasim Rahmaninov au participat activ la înfăptuirea loviturii de stat din 24-25 noiembrie 1741, în urma căreia tronul Rusiei a fost ocupat de Elizaveta Petrovna. Împărăteasa n-a ezitat să le mulțumească devotaților soldați, avansându-i în grad, dându-le noi moșii și declarându-i printr-un ukaz special „nobili superiori ai Curții” – titlul cu drept de moștenire și pentru copiii acestora, dar și pentru cei ce urmau să se nască din neamul lor.

În afară de militari, găsim la Rahmaninovi și un savant cu renume, Ivan Rahmaninov, profesor al Universității din Kiev, al cărui tată, tot Ivan, fusese cu regimentul său prin Silezia, Saxonia, Boemia, ajunse până în Bavaria. Iar în 1845 luptă împotriva turcilor pe teritoriul Moldovei sub conducerea generalilor Liprandi și Șoimanov. În 1856, tânărului

savant Ivan Rahmaninov, despre care amintisem, în urma susținerii disertației cu tema „Baza teoriei mișcării relative” i se conferă gradul de doctor în studii matematice și astronomice. De câteva ori este ales decan al Facultății de fizică și matematică a Universității din Kiev, prorector, iar în 1881 devine rector al acestei instituții. Autor a mai multor lucrări științifice, Ivan Rahmaninov a fost decorat cu cele mai înalte distincții ale timpului.

Mulți dintre Rahmaninovi, chiar militari fiind sau având o altă ocupație, manifestau un viu interes pentru literatură, artă sau muzică.

O atenție deosebită merită un alt Ivan Rahmaninov, fiul aceluși Gherasim care a participat la amintita lovitură de stat. Ivan Gherasimovici, care toată viața a făcut slujba militară, fiind obsedat de literatură, a lăsat numeroase traduceri, dar și lucrări originale. A fost preocupat de creația lui Voltaire (pe care a tradus-o integral), propagând filosofia acestuia și considerând-o fără egal în domeniu.

Începând cu 1790, când Ivan Gherasimovici Rahmaninov se făcuse proprietarul unei tipografii în Petersburg, au văzut lumina tiparului numeroase lucrări ale lui Mersier, Miller, ale altor enciclopediști progresiști. Era personal cunoscut cu I.A. Krâlov și G.R. Derjavin, dar și apreciat de aceștia ca „un foarte bun literat”. Într-un timp, Ivan Andreevici Krâlov edita împreună cu I.G. Rahmaninov jurnalul „Politica duhov”, iar când acesta din urmă, retras din armată, se mută cu traiul în satul Kazinka din gubernia Tambov, marele fabulist nu uită să-l viziteze cu regularitate.

I. Rahmaninov transferase în Kazinka și tipografia sa. După publicarea cărții cu „toate operele, până acum netraduse în limba rusă, ale domnului Voltaire...” începe un scandal care se termină cu distrugerea tipografiei și arderea exemplarelor care mai rămaseră în depozit.

Revoluția franceză și executarea regelui Ludovic al XVI-lea au creat un mare disconfort la curțile europene. Și Ecaterina a II-a, liberală până la acel eveniment istoric, susținătoare a tot ce era nou în știință și literatură, de data aceasta, speriată de unii „prieteni” ai lui I. Rahmaninov, a ordonat ca tot ce este editat în Kazinka din creația lui Voltaire sau a altor francezi, să fie distrus. În felul acesta, au fost arse peste 500 de cărți ce se aflau în depozit, printre care trei denumiri traduse de însuși Rahmaninov: „Operele alegorice, filozofice și critice ale domnului Voltaire”, „Ura învinsă prin dragoste” și „Testamentul politic al domnului Voltaire”.

Un alt fiu al lui Gherasim Rahmaninov, Alexandr, tot militar, era un violonist excelent. Se

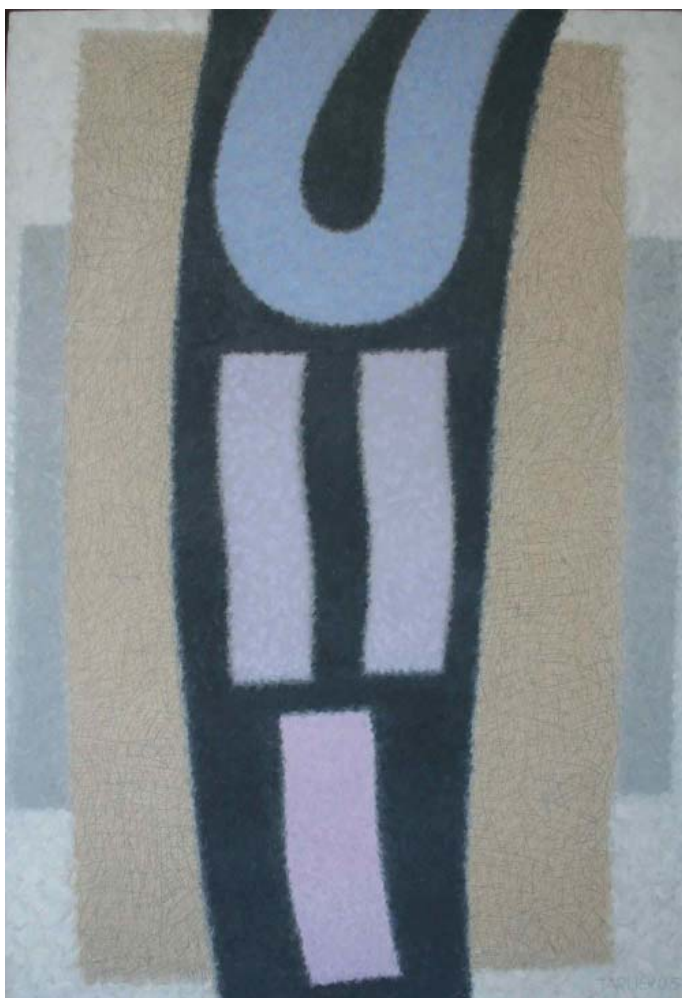
retrage de timpuriu din armată și, împreună cu soția, se stabilește în localitatea Znamenskoie, gubernia Tambov, unde organizează un cor și o orchestră de muzică populară. Moare în floarea vârstei în urma unei răceli. Feciorul lui Alexandr, Arkadii, gusar, aghiotant al generalului Vranghel, a preluat de la părinți aptitudinile muzicale, devenind un pianist virtuos, care trezea curiozitatea și admirația multor muzicieni profesioniști ce veneau în turneu la Tambov. Când se afla la Petersburg, Arkadii Rahmaninov era invitat întotdeauna la contele Veliegorski pentru a participa la seratele muzicale, renumite în capitală. A avea și lucrări proprii, unele din ele fiind chiar editate.

Akadii Alexandrovici Rahmaninov a fost să fie bunicul, prin fiul său Vasile, al marelui compozitor și pianist al secolului XX Serghei Rahmaninov, nepot cu mulți de „stră” înainte și al domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare.

... Unul dintre Rahmaninovii de la sfârșitul secolului trecut a încercat să elaboreze arborele genealogic al familiei, recunoscând că pot fi omiteri și inexactități. Ultimele „crenguțe” din vârful acestui Arbore genealogic astăzi se află în Elveția, unde locuiesc descendenții genialului muzician, deci și ai celui care a fost și este mândria națiunii noastre – Ștefan cel Mare și Sfânt.

Bibliografie

1. Рахманинов П. Исторические данные о роде Рахманиновых. Киев, 1985.
2. Бэлза И.Ф. С.В. Рахманинов. Москва, Музгиз, 1947.
3. Алексеев А.Д. С.В. Рахманинов. Жизнь и творческая деятельность. Москва, Музгиз, 1954.
4. Рахманинов С.В. Письма, Москва. Музгиз, 1955.
5. Бажанов Н. Рахманинов. Москва, „Молодая гвардия”, 1962.

Mihai Țăruș, *Amplitudinea semmului*, u/p, 1250×850 mm, 2007